

תורת הבטחון פרשת חקת

דמי שיש לו אמונה ובטחון בהשי"ת, הרי הוא אינו כועס, שהרי הוא בשמחה תמיד, ובעזרת נבוא לבאר יסוד זה.

הבוטח בה' תמיד בשמחה

הבוטח בהשי"ת תמיד בשמחה

מבואר מדבריו הקדושים, דאי אפשר להיות בשמחה בלי מדת הבטחון בהשי"ת. ובאמת מצינו שכן הוא, דמקרא מלא דיבר הכתוב (תהלים לג, כא): "כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו". הרי שהשמחה נמצאת רק אצל הבוטח בהשי"ת. והשמחה של הבוטח בהשי"ת מתחלקת לבי' חלקים: א] שיהא מקבל הכל בשמחה, על כל מה שכבר נעשה. ב] ועל כל מה שנוגע להעתיד יבטח בהשי"ת שיהיה טוב כרצונו של הבוטח, וממילא יהיה בשמחה.

כל דעביד רחמנא לטב עביד

הנה המקור לזה שחייב כל יהודי לקבל הכל בשמחה, איתא בברכות (ס, א): "חייב אדם לברך כו'. מאי חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה? ... אמר רבא: לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה ... אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר, וכן תנא משמיה דרבי עקיבא: לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד. כי הא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא וכו', ע"כ.

וכן פסק בשו"ע (סי' רכ"ב) וז"ל, "חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלמה בנפש חפצה, כדרך שמברך בשמחה על הטובה, כי הרעה לעובדי השם היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל מאהבה מה שגור עליו השם נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את השם, שהיא שמחה לו", עכ"ל. וכתב המשנה ברורה (סו) וז"ל, "כי באמת כל היסורין בין בגוף ובין בממון הוא הכל כפרה על העונות כדי שלא יצטרך להתיסר לע"ל ששם העונש הוא הרבה יותר גדול", עכ"ל. הרי מדינא חייב כל יהודי להיות בשמחה בכל מצב שהוא, ואפילו אם אין אנו יודעים מדוע הדברים שנראים רעים הם לטובה, חייב להאמין שהם לטובה, ולקבלם בשמחה. דכיון שאנו מאמינים שהשי"ת הוא מנהיג כל הבריא, וכל מה שנעשה הוא כולו בהשגחתו, והוא ית' בוחר אך ורק מה שטוב לנו, ע"כ אנו מחוייבין לקבל הכל בשמחה רבה, בסבר פנים יפות, ולומר "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד", אפילו על מה שאין אנו מבינים מדוע הוי לטובה.

וכבר האריך הבעל התניא (אגרות הקודש פרק י"א) לבאר יסוד זה וז"ל, "באמת אין רע יורד מלמעלה והכל טוב, רק שאינו מושג לגודלו ורב טובו וזהו עיקר האמונה שבשבילה נברא האדם להאמין דלית אתר פנוי מיני' ובאור פני מלך חיים, וע"כ עוז וחדוה במקומו הואיל והוא רק טוב כל היום, וע"כ ראשית הכל שישמח האדם ויגל בכל עת ושעה ויהיה ממש באמונתו בה' המחיה ומטיב עמו בכל רגע, ומי שמתעצב ומתאונן מראה בעצמו שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו איזה טובה, והרי זה ככופר ח"ו וע"כ הרחיקו מדת העצבות במאד חכמי האמת",

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִכְן לֹא תְבִיאוּ אֶת הַקֶּהֶל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִתַּתִּי לָהֶם. (כ, יב)

הנה כבר האריכו חז"ל לבאר החטא של "מי מריבה" בכמה וכמה אנפי. המהר"ל (גור אריה שם) ביאר הענין וכתב ז"ל, "דע, כי החטא של משה ואהרן כדכתיב בקרא: "יען אשר לא האמנתם בי להקדישני וגו'", ודבר זה מה שהכו פעמיים אל הסלע כאשר נעשה להם נס, כי זהו יציאה מן האמונה, כי עשו מעשה זה דרך כעס, ומי שעושה מצות השם דרך כעס, בפרט כאשר נעשה להם נס כזה, כמו שעשו הם, שאמרו "שמעו נא המורים", וכן שהכו אל הסלע, אין זה אמונה. כי האמונה הוא מי שבוטח בו יתברך, אין לו בו רק שמחה, שיה ענין אמונה, שמאמין בו ובוטח בו, ועם הבטחון השמחה. אבל עם הכעס אין כאן אמונה. ומה שהכו פעמיים יורה זה על מיעוט האמונה ובטחון בו, ולכך הוא כועס. ודבר זה ידוע, כי מי שאינו מאמין ובוטח בו יתברך בבטחון גמור, הוא בכעס ובמכאובות. וכאשר אמר השם יתברך אל משה להוציא מים מן הצור, היה להם לעשות באמונה בו יתברך, שהרי השם יתברך עושה נס כזה לישראל להוציא מים מן הסלע, ואז היו רואים הבטחון בו יתברך מה שהוא עושה עם הנבראים. והיה למשה ולאהרן להתחדש באמונה ובטחון יתירה, ואז היו עושים בשמחה (והם) עם הנס הגדול שעשה השם, שהיה ראוי לחדש להם אמונה ובטחון בו יתברך, והיה ראוי להם להוסיף אמונה ובטחון, והיה ראוי להם השמחה. ואל תאמר, הרי לא היה הכעס רק על ישראל, הנה אין זה קשיא, כי עם האמונה נתחדש שמחה, לא כעס, ולפיכך לא היה כאן אמונה. וזה שאמר: "יען אשר לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל", כי אם עשו את הדבר באמונה, והיה להם שמחה כמצוה זאת, שעם כל אמונה שמחה, לפי שהוא בטחון בטובו יתברך, היה זה קדושה לעיני ישראל שיש להאמין ולהיות בוטח בו כאשר היה עושה נס. והנה שני הדברים, האחד מה שאמר: "שמעו נא המורים", ומה שהכו בצור פעמיים, הכל היפך האמונה. ולכך תמצא פעמים אומרים רז"ל שהחטא מה שהכה צור פעמיים, ופעמים אומרים שהחטא מה שאמר "שמעו נא המורים", והכל ענין אחד, שבשעה שעשה השם יתברך נס להם, היה להם להוסיף אמונה ובטחון, ועם האמונה ובטחון אין כאן כעס ... וכאן רצה שיהיו כל ישראל יקנו אמונה ובטחון בו יתברך, ויראו כי כל הנמצאים נמשכים אחריו ברצון. ועם כל זה משה עשה היפך זה, שהכה פעמיים בצור, גם כעס שאמר: "שמעו נא המורים". וזה שאמר: "יען אשר לא האמנתם להקדישני לעיני בני ישראל", שאילו דברתם - והיו הנמצאים נמשכים אחר השם יתברך ברצון, היה קדושה לעיני ישראל, שיהיו נמשכים גם כן אחריו", עכ"ל והזהר. מבואר בדבריו דהחטא היה מחסרון באמונה ובטחון בהשי"ת,

עכ"ל. הרי דמי שיש לו עצבות ואינו בשמחה, חסר לו בעיקר האמונה בהשי"ת, שאינו מאמין ש"כל מה דעביד רחמנא לטב עביד".

השי"ת יודע מה הכי טוב

פעם שאל החפץ חיים את איש אחד על מצבו, והלה ענה: "עם וואלט נישט געשאדט אביסעל בעסער" [לא היה מזיק אם היה קצת יותר טוב]. ועל זה ענהו החפץ חיים זצ"ל: "פון וואנען ווייסט איהר אז עם וואלט ניט געשאדט? השי"ת ווייס בעסער, און ער איז א רחום וחנון, ער וויל געבען בעסער און קען געבען בעסער, און וויבעלד אז ער גיט ניט בעסער, איז געוויס אזוי גוט". [מאיפה אתה יודע שלא היה מזיק? השי"ת יודע יותר טוב, והוא גם רחום וחנון, הוא רוצה לתת יותר טוב ויכול לתת יותר טוב, וכיון שאינו נותן יותר טוב, מוכרח שדווקא ככה טוב.] [ח"ח על התורה עמ' רפ"ד]

שמחה על העתיד

והנה כל זה שמחויב כל אחד ואחד לקבל הכל בשמחה ולומר: "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד", היינו לענין כל מה שכבר נעשה, אבל בנוגע לעתיד, הבוטח בהשי"ת תמיד בשמחה שיהיה הכל כפי רצונו. וכן מפורש בדברי המפרשים על הקרא (תהלים לג, כא): "כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו". וביארו המפרשים (שם) שכוונת הקרא, שהטעם שהבוטח בה' הוא בשמחה, היינו משום שהבוטח בה' בודאי יזכה לישועת ה', וע"כ הוא בשמחה על אותן ישועות שיזכה להם בעתיד.

כסף עד אין סוף

ויש לבאר זאת במשל לאחד שחידש מכונה שיכולה להדפיס כסף עד אין סוף, ואותו כסף הוא ממש כמו כסף אמיתי, השטרות הם ממש כמו שאר כל השטרות, עובר לסוחר, הרי בודאי בלי שום ספק כלל וכלל, יהיה בשמחה עצומה!! משום שהוא יודע שלא יחסר לו כלום מצרכיו.

ובאמת כבר דימה החובת הלבבות (שער הבטחון, פתיחה) הבעל בטחון לבעל הכימיה, והוא מי שיוודע להפוך הכסף לזהב והנחשת והבדיל לכסף על ידי חכמה ומעשה. וכתב החובת הלבבות שלבעל הבטחון יש יתרון בעוד עשרה מעלות, והארץ שם לבאר כל אחד ואחד. אבל זה פשוט ומובן שבעל הכימיה שיש לו כסף וזהב עד אין שיעור לכאורה צריך להיות בשמחה, כיון שיוודע שכל מה שצריך יש לו היכולת לקנות. ואם צריך איזה רופא יכול ללכת לרופא הכי טוב בעולם. וגם יש לו יכולת לשכור כמה וכמה שומרי ביתחון לשומרו ולשמור ביתו וכדומה. קל וחומר הבוטח בה' שיש לו את כל זה, ויותר ויותר. ואין סוף למה שיש לבעל הבטחון, שיש לו היכולת להשיג כל דבר שבעולם ע"י בטחונו, וגם יש לו מנוחת הנפש, שהרי הוא אינו ירא כלל משום בן אדם, משא"כ בעל הכימיה אין לו שום מנוחת הנפש, שהרי הוא ירא מכל אדם, וגם ירא מהמלכות וכו' כמו שהארץ החובות הלבבות.

עצם השמחה מצמיח ישועות

כתיב במשלי (יה, יח): "רוח איש יכלכל מחלהו ורוח נכאה מי ישאנה". וביאר הגר"א (שם) וז"ל, "רוח איש - כמו שפי' שהשמחה באה ע"י הרוח וזהו "רוח איש", כשהאיש תמיד בשמחה, הוא יכלכל מחלהו", אף שתבוא עליו מחלה חס ושלום, הוא יכלכל מחלהו בשמחתו יבטלנה. אבל מי שיש לו "רוח נכאה", והוא עצבון, מי יכול לישא את זאת", עכ"ל. דברים נוראים! זהו הכח של שמחה, שעצם השמחה מבטלת כל חולי שבעולם!

ויש לבאר דברי הגר"א, דהנה אחר שאמרה הגמ' (ברכות שם) שחייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטוב, מביאה הגמ' המעשה הידוע לכל, עם ר"ע שאמר כל מה דעביד רחמנא כשלא מצא מקום לישון, וגם כשכבה נרו, וגם כשהארי אכל חמורו. והק' הבן יהודע על הגמ' (ברכות ס, ב) דמה מוסיף הגמ' בסיפור של ר"ע שאמר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, הרי כבר אמרה הגמ' שצריך לומר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד על כל דבר שהקב"ה עושה בין אם נעשה לטובה ובין אם נראה שהוא דבר רע?

ותי, "וג"ל בס"ד כונתו לומר כי האדם שפותח פיו לטובה אפילו אם נאזרה עליו גזירה לרעה אפשר שתבטל, ולכן אמר כל מה שאתם רואין עתה שהכל נעשה לטובה, היינו בשביל דאמרי לנו מעיקרא על כל דבר שנעשה דעבדי משמיא לטב, ועל כן פתחון פי שפתחתי לטובה גרם שיהיה הדבר ההוא לטובה באמת, ורצה ללמדם בזה שיהיו מורגלים לפתוח פיהם לטובה על כל דבר אע"פ שנראה שהוא רעה", עכ"ל. הרי מבואר שאם אדם מקבל הכל מאת השי"ת בשמחה רבה ואומר "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" ובאמת מאמין כן, זהו גופא הסיבה שיתבטלו מעליו גזירות רעות, ויהפך מצבו להיות לטובה! דמי שמקבל הכל בשמחה רבה, הרי הוא בוטח בה' - והרי הוא מאמין אמיתי בהשי"ת. ומי שבוטח בה' זהו סיבה להפוך מצבו ממה שנראה שהוא רעה להיות לטובה!

וע"ע במש"כ המהר"ל (נתיב הבטחון) וז"ל, "ולכך אמר גם זו לטובה ר"ל שגם זו שאם נראה פורעניות וצרה גדולה ... על ידי הבטחון בו ית' נעשה לטוב הגמור כי הבטחון בו ית' עדי עד כמו שהתבאר, ויכול הוא ית' שיהיה זה לטובה ... כמה גדול מדת הבטחון שבוטחים בו ית' בכל לב, עד שכל הדברים נעשים לו לטובה כמו שהיה אצל ר"ע ואצל נחום איש גם זו. כי מפני שהוא היה בוטח בו ית' שיציל הש"י אותו כי הכל יכול", עכ"ל. וכ"כ במקום אחר (נתיב אהבת ה' פרק א') וז"ל, "וכאשר יאמר על הדבר שנראה רע והוא בוטח בו ית' שהוא לטובה אז יתן הש"י אותו רע לטובה", עכ"ל. זהו הכח הנפלא של מדת הבטחון שיכול להפוך הכל לטובה!

וא"כ י"ל דזהו כוונת הגר"א שהשמחה מסוגלת לרפואות ולבטל כל חולי, שישורש השרשים של כל שמחה הוא אך ורק במי שיש לו אמונה ובטחון בהשי"ת כמו שנ"ל, ובכח הבטחון לרפאות אותו ולבטל כל חולי, כמו שהבטחון יכול להפוך כל דבר להיות לטובה! דברים נוראים ונשגבים!